

педагогічної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бодалев А. А. Личность и общение: избранные труды / А. А. Бодалев. – М.: Педагогика, 1983. – 271 с.
2. Єфіменко С. М. Розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Єфіменко Світлана Миколаївна. – Кіровоград, 2015. – 376 с.
3. Коротяева И. Б. Деловая игра как средство развития познавательных и профессиональных интересов студентов педагогического вуза: дисс ... канд. пед. наук: 13.00.04 / И. Б. Коротяева. – К., 2008. – 186 с.
4. Краевский В. В. Основы обучения. Дидактика и современная методика / В. В. Краевский, А. В. Хуторской. – М.: Академия, 2007. – 352 с.
5. Основы психології / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1996. – 632 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Панфилова А. П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности: учеб. пособие / А. П. Панфилова. – СПб.: Знание, 2001. – 496 с.
8. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: учеб. пособие для студ. муз. фак. высш. пед. учеб. заведений / Д. К. Кирнарская, Н. И. Киященко, К. В. Тарасова и др.; Под ред. Г. М. Цыпина. – М.: Академия, 2003. – 368 с.
9. Bachman L. F. Language testing in practice / L. F. Bachman, A. S. Palmer. – N.-Y.: Oxford University Press, 2002. – 377 p.

REFERENCES

1. Bodaley, A. A. (1983). *Lichnost i obshenie: izbrannye trudy*. [Personality and communication: selected works]. Moscow.
2. Yefimenko, S. M. (2015). *Rozvitok intelektualno-tvorchogo potencialu majbutnogo uchitelya tehnologij u procesi profesijnoyi pidgotovki*. [Development of the intellectual and creative potential

of the future teacher of technology in the process of training]. Kirovograd.

3. Korotyayeva, I. B. (2008). *Delovaya igra kak sredstvo razvitiya poznavatelnyh i professionalnyh interesov studentov pedagogicheskogo vuza*. [Business game as a means of developing cognitive and professional interests of students at a pedagogical university]. Kyiv.
4. Kraevskij, V. V. (2007). *Osnovy obucheniya. Didaktika i sovremennaya metodika*. [Fundamentals of training. Didactics and modern methods]. Moscow.
5. *Osnovi psihologiyi / za red. O. V. Kirichuka, V. A. Romencya*. (1996). [Fundamentals of psychology]. Kyiv.
6. Padalka, G. M. (2008). *Pedagogika mistectva (teoriya i metodika vkladannya misteckih disciplin)*. [Pedagogy of art (theory and methodology of teaching artistic disciplines)]. Kyiv.
7. Panfilova, A. P. (2001). *Delovaya kommunikaciya v professionalnoj deyatel'nosti*. [Business communication in professional activities]. SPb.
8. *Psihologiya muzykalnoj deyatel'nosti. Teoriya i praktika*. (2008). [Psychology of musical activity. Theory and practice]. Moscow.
9. Bachman, L. F. (2002). *Language testing in practice*. – N.-Y.: Oxford University Press.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛАЙ Сяоцянь – аспірантка Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Наукові інтереси: методика формування міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Lai Xiaoqian – Post-graduate Student of the South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

Circle of scientific interests: the method of formation of interpersonal creative interaction of future teachers of musical art in the process of vocal preparation.

*Дата надходження рукопису 08. 06. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов.*

УДК 378.1+378.126+378.14

ЛІ Аньань – аспірант Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
e-mail natkoehn@hotmail.com

**МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ
І КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В РОБОТІ
ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема музично-просвітницької роботи із старшокласниками надзвичайно актуальна в умовах сьогодення,

що пояснюється необхідністю духовного збагачення сучасної молоді, у вирішенні якої незамінну роль відіграє музичне мистецтво. Надзвичайно важливо, що при цьому

можливості педагогічного впливу на старшокласників у галузі вдосконалення їхньої здатності до музичного сприйняття обмежена позакласною роботою: адже уроки музики в навчальному плані освіти старшокласників не передбачені.

Позакласна музично-виховна робота можлива у двох напрямках: через залучення учнів до самодіяльного музикування в гуртках, музичних колективах, якими керують спеціально підготовлені фахівці, та у формі організації музичного просвітництва учнів, у процесі якого мають вирішуватися такі питання, як збагачення музичного досвіду, формування здатності до його індивідуалізовано-особистісного й критичного осмислення, прищеплення музичного смаку, потреби у творчому спілкуванні засобами і в процесі сприйняття музичних творів, які виступають носіями художньої інформації і духовного сенсу.

Мета статті – обґрунтування завдань, які постають перед майбутнім фахівцем у процесі музично-просвітницької діяльності та компонентної структури підготовки до неї студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання музичної просвіти в масштабах широкого загалу населення уперше були поставлені на філософсько-теоретичному рівні енциклопедистами-просвітниками: Дідро, Вольтером, Монтеск'є та ін. – в руслі визнання рівноправ'я, демократизації, значущості для вдосконалення соціального устрою держави загальної освіти народу, керівництва розумом і моральними законами в житті суспільства, які знайшли відгук і в українському суспільстві. Однак музичне просвітництво отримало цілеспрямований розвиток тільки у другій половині XVIII століття, за часів посилення демократизації суспільства, відкриття доступних для широкого загалу театрів, музично-навчальних закладів, організації безкоштовних музичних шкіл, концертів, діяльності музикантів і діячів мистецтва, таких, як М. Лисенко та його учні й послідовники.

Проблеми просвітництва на сучасному етапі досліджували такі науковці, як Е. Абдуллін, Р. Ахмадєєва, І. Барвінок, О. Рудницька, О. Олексюк та ін., які зазначали високий духовний потенціал музичного мистецтва, його вплив на моральне виховання нових генерацій. Проблеми включення інтелекту в процес музичного сприйняття як шляху від емоційно-безпосередньої реакції до музично-осмисленого сприйняття розглядали А. Арановський, Л. Венгер, А. Костюк, Е. Назайкінський, В. Медушевський, С. Шип; специфіку формування музичного сприйняття у школярів висвітлювали О. Апраксина,

Е. Абдуллін, Д. Кабалевський, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька та ін. Суттєву увагу проблемі впливу музичного мистецтва у процесі його сприйняття на рівні психофізіологічного, психологічного та соціально-суспільного впливу приділили у своїх працях Л. Бочкар'єв, М. Каган, Б. Теплов, О. Сохор, С. Рубінштейн. Залучення кола художніх та емоційно-почуттєвих асоціацій як способу поглиблення слухача у сенс художнього явища розглядали Ю. Кремльов, В. Медушевський, Є. Назайкінський; сутність понять «активне й пасивне музичне сприйняття» досліджували О. Костюк, О. Леонтьєв, Н. Кьон.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення зазначених праць дозволило визначити музичне просвітництво як науково й методично обґрунтовану діяльність фахівця, спрямовану на виховання освіченого любителя музики шляхом збагачення його музичної свідомості, стимуляції особистісно-ціннісної установки на сприйняття творів різних стилів і епох, здатності до їхнього художнього переживання й адекватно-особистісної інтерпретації, усвідомленням суб'єктної цінності власної музично-пізнавальної діяльності як шляху прилучення до духовної скарбниці людства.

Отже, успішна музично-просвітницька діяльність має забезпечувати позитивну установку школярів до сприйняття творів різних стилів і жанрів, його психологічну готовність неупередженого ставлення до маловідомого (як правило – класичного різновиду) музичного мистецтва; здатності емоційно переживати та усвідомлено сприймати музичні твори у їхній цілісній та диференційованій формах; підвищення рівня обізнаності школярів у його різних галузях; формування художнього смаку й вибірковості в організації власних музичних вражень.

Вирішенню цих завдань має сприяти усвідомлення фахівцями притаманних музичному та іншим видам мистецтва, багатомірності їхніх функцій, які науковці визначають наступним чином:

- експресивно-виражальна функція, яка пов'язана з природною потребою людини у вираженні сильних емоцій та почуттів;

- пізнавальна функція, що виражається завдяки властивостям мистецтва доносити певну інформацію щодо відношення самої особистості до дійсності, до своїх почуттів та до внутрішнього світу інших, виражених у художньо-образній спосіб, відтворення найбільш загальних процесів природного і мисленнєвого розвитку;

- комунікативна функція, що пояснюється потребою людини у співпереживанні, співчутті, усвідомленні стану

свого оточення доведенні своїх почуттів до відома інших та сприйняття глибоких почуттів і думок в узагальненій формі художньої ідеї;

– суспільно-організаційна функція, яка виступає продовженням комунікативної функції у її більш ємному прояву, породжена фундаментальною потребою суспільства в об'єднанні у певний спосіб у цілісні соціальні структури;

– гедоністична функція, яка виявляється у здатності мистецтва дарувати реципієнтам естетичну насолоду;

– аксіологічна функція, яка втілюється у процесі формування системи цінностей і переваг особистості;

– духовно-катарсична функція, обумовлена можливістю викликати сильні емоційні почуття, переживання й усвідомлення яких приводить до стану просвітлення, духовного піднесення та ін. [1; 3].

Крім цього, музичному мистецтву притаманні особливі властивості, в основі яких лежить його динамічно-часова природа та можливість дистанційного впливу. Ці особливості зумовлюють яскраве вираження музичного мистецтва як сугестивно-психологічної функції, яка втілюється у відповідних формах – психофізіологічній, магічно-сугестивній, релаксичній, арт-терапевтичній впливовості тощо (які можуть реалізовуватись як у позитивному, так і у негативному впливі на психофізіологічні процеси та психічні стани особистості (Л. Бочкар'єв, І. Малашевська, А. Сохор, С. Шип).

Маємо також враховувати, що якість сприйняття музичного твору забезпечується відповідною готовністю сенсорно-почуттєвої та інтелектуальної систем особистості до цілісного відгуку й диференційовано-аналітичної оцінки, осмислення й узагальнення сприйнятого і мають стадіальну природу здійснюючись за спіралеподібним принципом – від дифузного сприйняття до виділення окремих сторін і аспектів у його цілісності та повернення до цілісно-узагальненого образу, збагаченого отриманим досвідом почуттєво-слухової реакції на ті чи інші його деталі (Ю. Гіппенрейтер).

Ці якісні відмінності сприйняття на новому рівні глибини й адекватності реагування, реалізовані завдяки розвиненому диференційованому сприйняттю, стосуються всіх рівнів організації музичного твору як цілісного явища, у всій багатомірності – на рівні макрорівні у його інтонаційно-морфологічному, синтаксичному вираженні, на рівні архітектоники, композиційної будови музичного твору як завершеної структури, на макрорівні – у його зв'язках із середовищем, яке являє собою контекстну ситуацію

побутування музичного феномену, ставлення до нього музичної спільноти, у збагаченні змістового контексту асоціативно-образними уявленнями суб'єкта сприйняття тощо.

Завданнями збагачення музичної свідомості студентів є усвідомлення особливостей засобів музично-мовленнєвої та виконавської виразності й усвідомлення причинно-наслідкового зв'язку між ними і емоційно-почуттєвим враженням, логіки розвитку, який дозволяє створювати виразне і логічно упорядковане розгортання художньо-образного змісту твору в його динаміці. Тільки за цих умов майбутній фахівець буде відповідати тим вимогам, які висував до вчителя музики видатний науковець і просвітитель Б. Асаф'єв, який писав: «Тільки той, хто одержимий стихією мистецтва й насичений ним, має моральне право розвивати сприймання мистецтва в інших» [1, с. 27].

Удосконалення музичного сприйняття також зв'язується із особливостями психіки (темперамент, спрямованість особистості), готовністю до активної музичної уваги, яка проявляється, за даними психологів, у внутрішньому підспівуванні, малопомітній, або зовнішньо не вираженій руховій активності. Такий рівень уважності лежить в основі сприйняття як співтворчості, співвиконання, на відміну від пасивного «слухання», у формі простої присутності індивіда під час звучання музики, яка сприймається у цьому випадку як фон для діяльності іншого змісту (О. Костюк, О. Леонт'єв, Б. Теплов).

Зважаючи на те, що у цьому віці в учнів суттєво підвищується потяг до самостійності, потреба у визнанні своєї «дорослості», в самореалізації, найбільш ефективним і доцільним стає застосування саме таких «непрямих» способів педагогічно впливу.

Крім того, важливо усвідомлювати особливості новітніх форм пізнавальної й комунікативної діяльності сучасної шкільної молоді в умовах стрімкого оновлення інформаційно-комунікативних засобів та збагачення музично-інформаційного простору, способів «музичного споживання» – гаджетів, цифрових технологій збереження й передачі інформації, комп'ютерних програм з обробки й переробки музичних творів тощо (О. Бордюк, Т. Дебердеєва, Д. Дубровський, Б. Демір, Е. Завалко, Л. Заря та ін.).

Отже, підготовка студентів до цілеспрямованого педагогічного керівництва процесом музичного просвітництва школярів розуміється як діяльність, яка спрямована на формування в студентів усвідомленого ставлення до зазначеної специфіки музично-просвітницької роботи, її ролі як особливого роду впливу на формування музичного

сприйняття й духовності старшокласників, компонентами якої стають соціально-комунікативне виховання школярів, збагачення музично-когнітивної свідомості, розвиток музично-перцептивних здібностей, стимуляція інтерпретаційно-творчого компоненту сприйняття.

Узагальнення цих даних дозволило уточнити практичні завдання, які майбутній вчитель музики має вирішувати у процесі налаштування позакласної просвітницької роботи зі старшокласниками, а саме: усвідомлення значущості музично-просвітницької діяльності вчителя музики у соціальному, особистісно-духовному розвитку кожного школяра, підвищення самостійності й відповідальності студентів за результати своєї підготовленості до виконання функціональних обов'язків [7]; у спроможності зацікавити школярів багатим світом музичного мистецтва, сформуванню в них позитивну установку на збагачення своєї художньо-духовної сфери у процесі музично-пізнавальної діяльності, що потребує від фахівця володіння всією сукупністю професійних знань (психолого-педагогічних, музикознавчих, музично-теоретичних, методичних), здатності до особистої, глибокої й адекватної інтерпретації музичних творів як художніх явищ, здатності бути переконливим не тільки завдяки знанням, а й вмінню їх особисто-емоційно, обґрунтовано-логічно підносити школярам у найбільш привабливій для них формі, у володінні навичками педагогічної риторики та наданні їм художньої форми [3; 6]; у здатності організувати музичне середовище, сприятливе для формування в шкільній молоді зацікавленості процесом просвітництва як спілкування, побудованого на сучасних способах комунікації, його мистецько-пізнавального досвіду, вихованні ціннісно-особистого, вибіркового ставлення до творів музичного мистецтва, розвитку перцептивно-гедоністичного сприйняття, формування інтерпретаційно-герменевтичних і комунікативно-творчих навичок у школярів [7].

Все це дозволило визначити компоненти підготовки студентів до здійснення музично-просвітницької діяльності в умовах позакласної роботи із старшокласниками, до них віднесено: 1). Мотиваційно-спонукальний компонент, який характеризує ставлення студентів до проблеми виховання школярів як просвічених любителів музики та міру їхньої активності у підготовці до цього різновиду фахової діяльності, стимулює їх до збагачення свого музичного тезаурусу, імплементації власного досвіду сприйняття в процес організації музично-просвітницької діяльності школярів. 2). Фахово-когнітивний компонент,

пов'язаний з ерудованістю студентів у галузі психолого-педагогічних та спеціально-музичних знань, на засадах якого має відбуватися грамотний і всебічний аналіз музичних явищ, врахування особливостей психології навчання, комунікації й художнього сприйняття учнів юнацького віку, володіння сучасними методами педагогічного впливу, здатністю добирати влучні музичні приклади тощо.

3). Риторико-герменевтичний компонент, що стосується здатності студентів до глибокого сприйняття й проникнення в глибинний сенс авторського замислу, інтерпретації і пояснення у вербальній формі художньо-образного змісту музичних творів, уміння лаконічно й змістовно викладати свої думки, переконливо і художньо-піднесено пояснювати своє розуміння та ставлення до музичних творів задля успішного впливу на художньо-смакові уподобання шкільної молоді, їхній кругозір і духовні потреби. 4). Творчо-інноваційний компонент, який характеризується здатністю студентів до особисто-індивідуального проникнення в сутність художньо-ідейного замислу твору та його втілення виконавцями, оволодіння сучасними інформаційно-комунікативними технологіями і специфічно-музичним знаряддям, спроможністю його застосовувати у педагогічно-виховному процесі з учнівською молоддю.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже призначення і завдання музичного просвітництва полягає у реалізації пізнавальної, соціально-комунікативної, аксіологічної, гедоністичної естетичної та інших функцій музичного мистецтва. Завдяки всебічній підготовці майбутніх фахівців має досягти належного рівня професійної майстерності у здійсненні музично-просвітницької діяльності шкільної молоді. Основними завданнями підготовки майбутніх фахівців до просвітництва старшокласників є формування в них умотивованості, здатність залучати учнів до кращих зразків світової музичної культури завдяки когнітивній, інтерпретаційній, риторичній підготовленості, вмінню оприлюднювати знання про музику на високому художньому рівні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Асаф'єв Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. – 2-е изд. / Б. В. Асаф'єв. – Л. : Музыка, 1973. – 144 с.
2. Бочкар'єв Л. Л. Применение психологических знаний в практической деятельности музыканта-педагога: Метод. разраб. / Л. Л. Бочкар'єв. – М., 1981. – 27 с.
3. Безбородова Л. А. Музыкально-познавательные задания как средство формирования

слухательської культури у старшокласників. – М., 1998. – 83 с.

4. Гиппенрейтер Ю. Б. Анализ системного строения восприятия. / Ю. Б. Гиппенрейтер, А. Н. Леонтьев, О. В. Овчиникова // Доклады АПН РСФСР. – М., 1957. – 46 с.

5. Заря Л. О. Мультимедійне забезпечення уроків музики як умова формування музично-пізнавальних інтересів школярів /Л. О. Заря // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Сер. 14: Теорія і методика мистецької освіти. – К.: НПУ, 2008. – С. 99–102.

6. Сахнова И. В., Лидов М. А. Культурно-просветительская деятельность студента музыкального факультета педагогического вуза: основные принципы, структура и содержание // Педагогические науки / № 4. – М.: Издательство «Спутник+», 2012. – С. 97–100.

7. Шип С. В. Музыкальная форма от звука до стиля: навчальний посібник / С. В. Шип. – К.: Заповіт, 1998. – 368 с.

REFERENCES

1. Asaf'yev, B. V. (1973). *Izbrannyye stat'i o muzykal'nom prosveshchenii i obrazovanii*. [Selected articles about musical outreach and education]. Leningrad.

2. Bochkarov, L. L. (1981). *Primeneniye psikhologicheskikh znaniy v prakticheskoy deyatel'nosti muzykanta-pedagoga*: [Application of psychological knowledge in the practice of teaching musician: guidance paper]. Moscow.

3. Bezborodova, L. (1998). *Muzykal'no-poznavatel'nyye zadaniya kak sredstvo formirovaniya slushatel'skoy kul'tury u starsheklassnikov*. [Musical

cognitive tasks as means for forming the listening culture among high-forms pupils]. Moscow.

4. Gippenreyter, Y., Gippenreyter, B., A. Leont'yev, O. Ovchinnikova. (1959). *Analiz sistemnogo stroeniya vospriyatiya*. [Analysis of the systemic structure of perception]. Moscow.

5. Zarya, L. O. (2008). *Mul'timediynye zabezpechennya urokiv muziki yak umova formuvannya muzichno-piznaval'nikh interesiv shkolyariv*. [Multimedia support of music lessons as a condition for the formation of musical and cognitive interests of schoolchildren]. Kyiv.

6. Sakhnova, I. V., Lidov, M. A. (2012). *Kul'turno-prosvetitel'skaya deyatel'nost' studenta muzykal'nogo fakul'teta pedagogicheskogo vuza: osnovnyye printsipy, struktura i sodержaniye* [Cultural and outreach activity of the music student of a pedagogical high school: basic principles, structure and content]. Moscow.

7. Ship, S. V. (1998). *Muzichna forma vid zvuku do stilyu: Navchal'nyy posibnik*. [Musical form from sound to style: Study guide]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛІ АНЬАНЬ – аспірант Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: методика викладання вокального мистецтва, музичне просвітництво.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LI ANAN – Post-Graduate Student South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

Circle of scientific interests: methods of teaching the vocal art, musical education.

*Дата надходження рукопису 07. 03. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов.*

УДК378.013+780.71

ЛІ ЮЄ –

аспірантка кафедри музичного мистецтва і хореографії
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
e-mail:514098215@qq.com

СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬО-СМИСЛОВИХ УЯВЛЕНЬ У ФОРТЕПІАННОМУ
ВИКОНАВСТВІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Наше дослідження присвячено феномену художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музики, які формуються та стають актуальними в процесі навчання гри на фортепіано. У творчій діяльності вчителя музики художньо-смислові уявлення є поліаспектним, поліпроцесуальним феноменом, котрий у художньо-виконавській інтерпретації активізує механізми творчої

активності майбутнього вчителя музики в його прагненні осмислити, розкрити і творчо реалізувати (озвучити) художній зміст твору у відповідності з ідеальним (еталонним) його звучанням і художньо-творчим заломленням в інтерпретації вчителя музики як виконавця, просвітника, особистості, що екстраполює художні цінності в соціокультурний простір.

Уявлення взагалі мають відношення до когнітивних процесів, але вони відрізняються